

DIDACTISCHE WERKVORMEN

Hoe breng je spanning, uitdaging en verrassing in het onderwijs terwijl ook het leerrendement toeneemt?

- J. Geleijnse -

In het lesvoorbereidingsmodel wordt de didactische werkvorm elke lesfase ingevuld. Wat is dit en wanneer kies je welke vorm? Op deze vraag gaan we nader in.

Allereerst een definitie van een didactische werkvorm: "Een didactische werkvorm is de inrichting van de onderwijsleersituatie door de leerkracht" (Alkema, Tjerkstra & Lindhout, 2011, p.).

"Onderwijs kan leuker, interessanter en leerzamer worden door het gebruiken van meer didactische werkvormen en door een grotere variatie in didactische werkvormen."

Het is gedrag van de leerkracht, zoals een verhaal vertellen bij aanvang van de les. Maar het gaat ook over vormen om de kinderen zelfstandig aan de slag te laten gaan, bijvoorbeeld door middel van onderzoeksvragen. Een didactische werkvorm zorgt ervoor dat de leerlingen actief en gevarieerd met de leerstof aan de slag gaan (Klamer, 2011).

De bedoeling is dat de kinderen gemotiveerd worden waardoor hun leergierigheid, competentie en autonomie geprikkeld worden. Een didactische werkvorm is een middel om de leerdoelen te bereiken. Het is een vorm van activerende didactiek vanuit het constructivisme; leren is een actief proces (Flokstra, 2006).

De leerlingen zijn zelf verantwoordelijk voor het leren. Bij de verschillende fasen van de les kunnen verschillende didactische werkvormen ingezet worden. Naast de fase van de les wordt het kiezen van een werkvorm bepaald door drie zaken (Hoogeveen & Swinkels, 2011):

1. De doelen die worden nagestreefd.
2. De relevante situatietekenen.
3. De behoefte aan differentiatie en (zelf) sturing.

Het is van belang dus eerst de doelen van de les vast te stellen. Hierbij kun je onderscheid maken tussen het:

- *verwerven* van kennis/vaardigheden
- *oefenen* van kennis/vaardigheden
- *integreren* van kennis/vaardigheden.

Tabel 1 Drie groepen studievaardigheden (in Swinkels & Hoogeveen, 2014).

VERWERVEN	OEFENEN	INTEGREREN
Herinneren Zoeken naar Praten over Beschrijven Selecteren	Analyseren Verklaren Onderscheiden Redeneren Conclusies trekken	Evalueren Voorspellen Beoordelen Inschatten

Daarna moet er gekeken worden naar de situatie van de leerlingen, de leerkracht en de omgeving. Denk bij de leerlingen aan beginniveau, leertype, motivatie, en dergelijke. Bij de leerkracht gaat het om onderwijsstijl en didactische vaardigheden. Tijd, moment van de dag en beschikbare media/ inrichting zijn voorbeelden van de omgeving waarmee rekening gehouden moet worden wanneer

DIDACTISCHE WERKVORMEN

er een keuze in werkvormen gemaakt moet worden. Daarnaast hoort bij elke didactische werkvorm een andere groeperingsvorm (de manier waarop groepen worden gemaakt).

Hierbij een indeling naar soorten werkvormen (Hoogeveen & Swinkels, 2011):

1. Instructievormen.
2. Interactievormen.
3. Spelvormen.
4. Opdrachtvormen.
5. Samenwerkingsvormen.

1. Instructievormen.

Als kenmerk hebben deze vormen dat ze docentgestuurd zijn. Het zijn aanbiedende oftewel voordrachtsvormen. Hierbij is de leerkracht meer gericht op de leerstof. Instructievormen worden vaak gebruikt als inleiding of voor het doorgeven en/of structureren van kennis/vaardigheden.

Voorbeelden zijn doceren, vertellen, excursie, demonstreren, vertonen van een film.

2. Interactievormen.

Bij deze vorm zijn de leerlingen gesprekspartners. Zij kunnen dit onderling zijn en/of met de leerkracht. Deze vorm biedt de mogelijkheid om informatie, ervaringen en vragen uit te wisselen.

Voorbeelden van deze vorm zijn muurdiscussie, probleemoplossende discussie, rondvraag, kringgesprek, kort geding, enzovoorts.

Figuur 1 Discussie.

De kinderen leren bij de interactievormen met name te overleggen, vragen stellen, naar anderen te luisteren en hun mening onder woorden te brengen. Deze soort werkvorm is grofweg in tweeën te verdelen: in discussievormen en in vragen stellen.

3. Spelvormen.

Hierbij gaat het om ervaren. Dit kan geleid of vrij spel zijn. Vanuit het spel werken kennis, inzichten en vaardigheden door. De leerkracht is begeleider, participant of rolmodel.

Voorbeelden hiervan zijn het poppenspel, rollenspel of leerspel (bijvoorbeeld kwartet of bingo).

Foto 1 Onderzoekend leren.

4. Opdrachtvormen.

Hierbij zijn de kinderen actief, creatief en zelfdenkend. Zij krijgen een taak opgedragen of mogen er één kiezen. Het gaat hierbij niet alleen om het product maar ook om het proces. Zelfstandigheid en verantwoordelijkheid spelen hierbij een rol.

Voorbeelden van opdrachtvormen zijn zoekopdrachten (encyclopedie), onderzoeksvragen, productopdrachten (werkstuk/ poster).

DIDACTISCHE WERKVORMEN

5. Samenwerkingsvormen.

Het gaat hierbij om coöperatief leren; leren van en met anderen. De leerlingen krijgen een duidelijke opdracht met een gezamenlijk doel. De leerkracht organiseert en begeleidt het groepsproces bij deze vorm.

Voorbeelden zijn genummerde hoofden, denken-delen-uitwisselen, check in duo's, enzovoort.

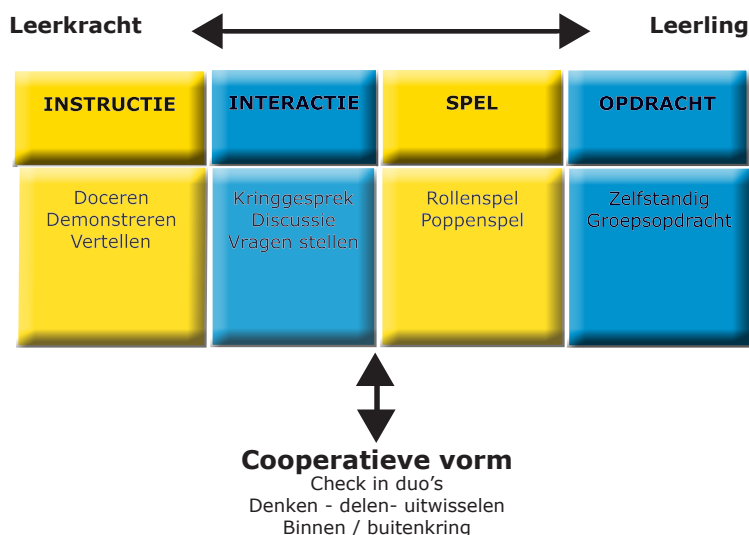
Foto 2 Samenwerken.

Algemene tips:

- De b  ste werkvorm bestaat niet. Wissel daarom regelmatig af: individueel-samenwerkingsvormen, visueel-auditief, luisteren-doen, instructie-voordoen, alleen-duo's-plenair.
- Laat het lokaal niet te snel een belemmering zijn voor de werkvorm die je wilt inzetten.
- Oefen het presenteren van de werkvorm: formuleer helder en kort.

Tabel 2 Overzicht soorten werkvormen (naar Swinkels & Hoogeveen, 2014).

DIDACTISCHE WERKVORMEN

Opdracht:

- Bekijk het didactische werkvormenboek. Analyseer welke werkvormen geschikt zijn voor jouw stagegroep.
- Kies drie werkvormen uit. Werk deze uit, presenteer ze aan je mentor waarbij je toelichting geeft op de drie eisen (doelen, situatie en behoefte aan differentiatie/sturing) en pas ze dan toe.
- Vul onderstaand schema in.

Beginsituatie	Leerdoel	Mogelijke werkvormen (noem er drie)	Gekozen werkvormen (met argumenten)	Categorie van de werkvorm	Benodigheden en groeperings- vorm

Literatuur:

Alkema, E., Tjerkstra, W. & Lindhout, C. (2011). *Meer dan onderwijs*. Assen: Gorcum bv.
Flokstra, J. (2006). *Activerende werkvormen*. Geraadpleegd op 31 januari 2014 via <http://www.slo.nl/downloads/archief/activerende-werkvormen.pdf>.
Hoogeveen, P. & Winkels, J. (2011). *Het didactisch werkvormenboek*. Assen: Gorcum bv.
Klamer, M. (2012). *Klassenmanagement*. Groningen: Noordhoff Uitgevers.